

A a n

de Raad der Gereformeerde Kerk

van

E M M E N.

*Besloten het
mech. orgel
zie voorstel orgel etc
door ontwerp
\$ 600,- uitbreiden
bij elkaar te
krijgen.*

Door de Orgelcommissie alhier is met meerderheid van stemmen besloten om U voor te stellen in de kerkzaal van het gebouw ICHTHUS een orgel ~~aan~~ te doen plaatsen gebouwd volgens het mechanisch systeem.

Alhoewel dit besluit met meerderheid van stemmen is genomen, kan ik mij, als één van de weinige deskundigen in de orgelcommissie, met dit besluit absoluut niet verenigen.

In het kort zal ik trachten U mijn standpunt duidelijk te maken.

Reeds langer dan dertig jaar heb ik steeds met veel interesse de bouw van orgels en de ontwikkeling van de orgelbouw op de voet gevolgd en ben zeer zeker tot de conclusie gekomen dat de steeds voortschrijdende ontwikkeling der electro-techniek ook bij de orgelbouw een revolutionaire ommekeer heeft teweeggebracht. Inderdaad gaf tot voor enkele jaren de mechanische tractuur enige voordelen boven de elektrische tractuur voorzover het de aanspraak van de pijpen betrof. Deze voordelen bestaan echter heden ten dage niet meer, mits echter het orgel door een prima vakman gebouwd wordt.

Vorige zomer was ik in de gelegenheid hieromtrent een langdurige gedachtenwisseling te hebben met Mr. A. Bouman, de bekende orgelkenner en adviseur. Dit gesprek vond plaats op de orgelbank in de Zuiderkerk alhier. Van terzijde waren wel eens minder fraaie opmerkingen gemaakt over dit instrument en daarom was ik zeer benieuwd wat het oordeel van Mr. Bouman zou zijn. Deze heeft ruim een uur onafgebroken het orgel bespeeld en daarna was zijn conclusie:

"Het is een prima instrument, doch de intonatie van de pijpen deugt niet. Wanneer U de pijpen laat her-intoneren door een goede intoneur, zult U het orgel niet terug kennen. De luiheid van aanspraak kan alleen verholpen worden door ombouw in elektrische tractuur".

Zo kwamen we op het straatje van de tractuur. Op mijn vraag wat hij dacht omtrent het orgel voor de in aanbouw zijnde Noorderkerk, wilde hij zich liever niet uitlaten in verband met bestaande meningsverschillen tussen orgelcommissie en architect. Wel gaf hij als zijn mening te kennen dat een electrisch instrument momenteel niet meer behoeft onder te doen voor een mechanisch instrument. Zijn aan de architect gegeven advies en schetsplan voor de Noorderkerk was dan ook gebaseerd op het electrisch systeem.

Ook de Heer Vetter, de bekende adviseur voor de G.O.V., alhoewel zelf voorkeur gevend aan een mechanisch orgel, zegt dat er omstandigheden aanwezig kunnen zijn dat de voorkeur gegeven moet worden aan het electrisch systeem. Deze omstandigheden zijn hier nu in grote mate aanwezig.

1e. De zitplaats van de organist wordt, evenals in de Zuiderkerk, weer hope-loos slecht. Afgezien van het feit dat de organist door een zeer nauw gangetje naar zijn plaats moet kruipen, komt hij achter de pijpen te zitten en heeft dus weer geen controle op de gang van zaken in de eredienst.

2e. Aangezien het de doelstelling was om het gebouw meer exploitabel te maken door het geven van concerten, is het zeer aanbevelingswaardig om de speeltafel op het podium te plaatsen zodat met kooruitvoeringen volledig contact met de dirigent verzekerd is.

3e. Met de bescheiden middelen waarmede de orgelcommissie moet werken, geeft het electrisch systeem belangrijke voordelen en kan met minder geld een instrument met meerdere mogelijkheden gebouwd worden. Ik bedoel daar het volgende mee

Ook al zou de kostprijs van een electricch en een mechanisch orgel bijna gelijk zijn, dan zijn met een electricch orgel toch oneindig meer registratie mogelijkheden te verkrijgen. Een voorbeeld hiervan is o.m. door uitbouw van de stemmen op het 2e klavier met 1 octaaf, waardoor met gebruik van een super- of subkoppeling op het 1e klavier naar verkiezing van een 8voetsregister een 4- of 16voetsregister wordt gemaakt. Idem van een 4' een 2- of 8voet, enz. Hierdoor wordt niet meer geluidsterkte verkregen, doch de registratiemogelijkheden zijn enorm veel meer.

Beschikt men over voldoende middelen, dan plaatst men voor elke gewenste voetenmaat en klankkleur een volledige rij pijpen en verkrijgt zodoende een instrument met een groot aantal stemmen.

Beschikt men echter niet over voldoende middelen, dan opent het electricch systeem de mogelijkheid om met een betrekkelijk klein instrument toch een zeer grote variatiemogelijkheid te krijgen.

Hieruit volgt dat een electricch orgel in wezen belangrijk goedkoper is dan een mechanisch orgel doordat het mogelijkheden biedt die op een mechanisch orgel slechts zijn te verwezenlijken door het plaatsen van pijpen waardoor de kostprijs belangrijk stijgen zal.

Het motief dat één en dezelfde pijp op een mechanisch orgel anders zou klinken dan op een electricch orgel, kan gerust naar het rijk der fabelen worden verwezen. In beide gevallen ontstaat de toon door doorstromende wind en voorzover ik weet bestaat er nog maar één soort wind.

Naar aanleiding van het vorenstaande moge ik met klem er bij U op aandringen om geen ondoordachte beslissing te nemen. Gezien de bescheiden middelen en gezien de doelstelling van het gebouw adviseer ik U om Uw keuze te bepalen op een orgel gebouwd volgens het electricch systeem.

Hoogachtend,

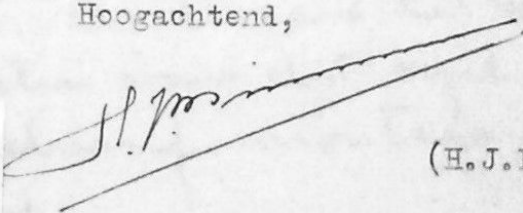
Joop Schouten en Ir. Knapp bestudeerden Duitse Orgels

De Delftse organist Joop Schouten heeft met dr. ir. W. H. C. Knapp en een tweetal orgelminnaars een studiereis door Zuid- en West-Duitsland gemaakt, waarbij de klank van bijna 25 orgels op de geluidsband werd vastgelegd.

Men kwam daarbij tot de volgende conclusie:

1. Dat de oude (barok) orgels de later gebouwde instrumenten in helderheid en rijkdom van klank overtreffen.
2. Dat ook romantische orgels uit het eerste kwart van deze eeuw kunnen uitmunten in klankschoonheid, en
3. Dat de orgels uit de laatste jaren veelal te hard van klank zijn als gevolg van een te scherpe intonatie der mixturen en aliquoten, uitvloeisel van een streven om de romantiek in de orgelbouwkunst teniet te doen. Enkele moderne instrumenten, afkomstig van meesters in de orgelbouwkunst, vormen een uitzondering op de regel.

De soort tractuur heeft op de klank (praktisch) geen invloed; vooraanstaande orgelbouwers zowel in Nederland als in Duitsland die terzake werden geraadpleegd, beschouwen de door sommige organisten gevoerde propaganda voor mechanische tractuur als een voorbijgaand mode-verschijnsel.

(H. J. Binnema)

P.S. ik moge U nog verwijzen naar bijgaand artikel met het laatste nummer (September 1955) van "Organist en Eredienst"